

5. Нападівська Л. А. Вода та ліси – це основа стійкого розвитку України / Л. А. Нападівська, А. П. Пашков, І. Ю. Любич // Науковий вісник НЛТУ України. – 2009. – Вип. 19.15. – С. 93-98.
6. Національна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Україні у 2009 році. – К. : Центр екологічної освіти та інформації, 2011. – 383 с.
7. Програма економічних реформ на 2010 - 2014 роки «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава» від 2 червня 2010 року : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://document.ua/programa-ekonomichnih-reform-na-2010-2014>.
8. Регіональний людський розвиток : стат. бюлетень. – К., 2012. – 45 с.
9. Рівень життя населення України / за ред. Л. М. Черненко; НАН України, Ін-т демографії та соц. дослідж. – К. : Консультант, 2006. – 428 с.
10. Соціальні індикатори рівня життя населення : стат. зб. – К. : Держкомстат України, 2011. – 203 с.
11. Україна в 2015 році: Цілі розвитку тисячоліття, адаптовані для України : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.undp.org.ua/ua/millennium-development-goals>
12. Фахрутдинова Е. В. Качество жизни населения: теоретический аспект / Е. В. Фахрутдинова // Экономические науки. – 2009. – № 9. – С. 130-134.
13. Человеческое развитие: новое измерение социально-экономического прогресса : учеб. пособие / под ред. проф. В. П. Колесова. – М. : Права человека, 2008. – 636 с.

Павленко І.М., Науменко Ю.В.

УДК 338.43

МЕХАНІЗМИ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ЗЕРНОВИРОБНИЦТВА

Актуальність проблеми. Ринок зерна є системоутворюючим інтегрованим ринком АПК України, що має значний виробничий та експортний потенціал. За даними Держкомстату посівні площі зернових культур складають 58 % загальнодержавних посівних площ, частка зерна в загальній вартості продукції рослинництва досягає 40 %. Експорт зерна посідає вагоме місце в експорті продукції агропромислового комплексу.

Зерновий ринок включає в себе практично всі елементи ринкових відносин, ефективність його функціонування впливає на рівень розвитку продовольчих ринків країни. Мультиплікативний ефект від розвитку зернового ринку дає можливість підвищити ефективність функціонування агропромислового комплексу в цілому, оскільки стабільне виробництво зерна є важливою складовою формування доходної частини бюджету в результаті надходження податків від його переробки та реалізації, використання як сировини у харчовій та переробній промисловості.

Аналіз останніх наукових досліджень. Питання, пов'язані з дослідженням різних аспектів конкурентоспроможності українського зерна, знайшли відображення в багатьох наукових працях. Однак вони висвітлюються, як правило, в контексті аналізу зовнішньоторговельної діяльності суб'єктів зернового ринку, що не дає змогу систематизувати все різноманіття критеріїв конкурентоспроможності зернових культур та визначити міру і потенційні можливості їх реалізації. Ця обставина обумовила необхідність комплексного дослідження параметрів конкурентоспроможності українського зерна та можливостей їх реалізації на регіональному, державному та світовому ринках.

Постановка завдання. Дослідження параметрів конкурентоспроможності вітчизняного зерновиробництва та створення дієвого механізму її підвищення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Конкурентоспроможність будь-якого товару визначається більш високим порівняно до товарів-конкурентів співвідношенням сукупності якісних і вартісних характеристик при їхній відповідності вимогам ринку, що забезпечує максимальне задоволення потреб і створює перевагу товару на конкурентному ринку [1]. Конкурентні переваги такого товару, як зерно, можна охарактеризувати рівнем переваги низки параметрів: економічних, консументних, нормативних, екологічних та маркетингових.

Проведений порівняльний аналіз параметрів конкурентоспроможності зернових культур із України та інших провідних зернових держав (зокрема, США, Канади, ЄС) показав, що головними у забезпеченні конкурентоспроможності вітчизняної аграрної продукції на світовому ринку є економічні критерії (зокрема, низькі експортні ціни) [2]. Водночас консументні та нормативні параметри реалізуються частково, тоді як екологічні та маркетингові критерії майже не використовуються експортерами у формуванні конкурентних переваг українського зерна на світовому ринку, що знижує ефективність, гнучкість та стабільність їх зовнішньоекономічної діяльності в довгостроковій перспективі.

За рівнем витрат на виробництво зернових культур за сприятливих погодних умов Україна має значні конкурентні переваги на світовому ринку [3]. Серед головних причин невисокої собівартості українських зернових слід назвати низький рівень оплати праці аграріїв порівняно з розвиненими країнами, мінімальні витрати на внесення добрив, практично повну відсутність інвестицій на відновлення родючості ґрунтів, занижений розмір орендної плати за землю тощо.

Низький рівень виробничих витрат, з одного боку, дозволяє експортерам продавати українське зерно за цінами, нижчими світових, з іншого, знижує можливості розширеного відтворення в аграрному секторі внутрішнього ринку [4].

З іншого боку, незважаючи на природні переваги зернового виробництва, недосконалість цінового механізму призводить до подвійних втрат вітчизняних зерновиробників: втрат, що виникають внаслідок експорту за цінами, нижчими світових, і втрат від реалізації за цінами, що не відповідають ефективним параметрам відтворення ресурсного потенціалу зернового господарства.

Консументні параметри конкурентоспроможності українського зерна, що визначають його властивості та якість зернозберігаючих і фумігаційних послуг, сьогодні реалізовані наполовину. Складність реалізації цих конкурентних переваг вітчизняного зерна обумовлена необхідністю збалансування різновекторних економічних інтересів суб'єктів ринку в процесі формування якісних параметрів культур на всіх етапах технологічного ланцюга поле - елеватор - порт - споживач.

Завдання підвищення якості українських зернових обумовлює необхідність покращення зернозберігаючих та фумігаційних послуг, вдосконалення систем їх стандартизації та сертифікації відповідно до міжнародних норм і стандартів. Вдосконалення діючих національних стандартів якості зерна та їх гармонізація з міжнародними має велике значення як для виробників, так і експортерів українських культур.

Одним із вагомих нереалізованих конкурентних переваг вітчизняного зерна є його екологічна чистота та безпека. Внаслідок економічної кризи, зокрема, дефіциту оборотних активів у зерновиробників, в останні роки значно зменшилося використання мінеральних добрив, відповідно, призупинилися втрати природної родючості ґрунтів. Сьогодні країна має значні площі екологічно чистих чорноземів, які можуть бути переведені на органічне землеробство на протязі відносно короткого перехідного періоду [5].

Маркетингова складова конкурентоспроможності вітчизняних зернових культур розвинута недостатньо. Відсутність у багатьох зерноекспортерів довгострокової маркетингової стратегії обмежує їх можливості відносно забезпечення ефективного просування та збуту товару на зовнішніх ринках, проведення зваженої цінової політики, формування сучасної концепції міжнародного продукту.

Адаптаційний механізм підвищення конкурентоспроможності українського зерна необхідно орієнтувати на реалізацію невикористаних конкурентних переваг вітчизняної агропродукції, поклавши в його основу такі принципи:

- системний розвиток всіх параметрів конкурентоспроможності зернових культур, а не домінування окремих складових (зокрема, економічних);
- збалансування різноспрямованих економічних інтересів виробників, експортерів та держави в процесі забезпечення та використання конкурентного потенціалу українського зернового ринку;
- реалізація певних конкурентних переваг українського зерна на світовому ринку не повинна знижувати конкурентоспроможність вітчизняних зерновиробників та їх продукції на внутрішньому ринку.

Враховуючи наведені принципи, до складових механізму підвищення конкурентоспроможності вітчизняного зерна на внутрішньому та зовнішньому ринках можна віднести такі організаційно-економічні заходи:

- стимулювання національного виробництва високоякісних продовольчих зернових культур;
- цінова підтримка зерновиробників шляхом підвищення ефективності діючого механізму державного цінового регулювання;
- спрямування товарних потоків зерна із непрозорих каналів реалізації до організованих збутових систем, зокрема, оптових ринків сільськогосподарської продукції;
- посилення державного контролю за процесом визначення „класності" зерна на елеваторах шляхом створення та забезпечення функціонування регіональних незалежних лабораторій якості зернових культур;
- посилення державного контролю за експортно-імпортними операціями на зерновому ринку України;
- стимулювання тих експортерів українського зерна, які забезпечують конкурентоспроможність продукції на світовому ринку завдяки її високій якості, екологічній чистоті та безпеці, за рахунок розвитку систем стратегічного маркетингу та логістики;
- підвищення якості зернозберігаючих та фумігаційних послуг, їх сертифікація відповідно до вимог міжнародних стандартів, оптимізація тарифної політики;
- вдосконалення діючих національних стандартів якості зернових культур з урахуванням досвіду стандартизації провідних зернових держав, їх гармонізація з міжнародними нормами та стандартами;
- стимулювання впровадження екологічно чистих технологій у зерновому господарстві, створення ринку екологічно чистої аграрної продукції.

Висновки. Таким чином, проведений аналіз конкурентоспроможності вітчизняних зернових культур в розрізі економічних, консументних, нормативних, екологічних та маркетингових параметрів дозволив визначити низку проблем у реалізації конкурентних переваг даного товару. До таких проблем слід віднести, зокрема, занижені експортні ціни вітчизняного зерна, посередню якість та завищені тарифи на зернозберігаючі та фумігаційні послуги, високі інфраструктурні витрати зерноекспортерів, недосконалість діючих національних стандартів якості зернових культур, нерозвиненість внутрішнього ринку органічної агропродукції, систем стратегічного маркетингу і логістики тощо.

Запропонований механізм підвищення конкурентоспроможності вітчизняних зернових культур передбачає вдосконалення системи управління якістю зерна в аграрному, переробному та інфраструктурному секторах ринку, становлення рівноправних економічних відносин між суб'єктами даних секторів, підвищення ефективності механізму державного регулювання та управління внутрішнім зерновим ринком, стимулювання органічного зерновиробництва в Україні.

Джерела та література:

1. Балабанова Л. В. Стратегічне маркетингове управління конкурентоспроможністю підприємств / Л. В. Балабанова, В. В. Холод. – К. : ВД Професіонал, 2006. – 448 с.
2. Никишина О. В. Проблемы реализации конкурентных преимуществ украинского зерна на мировом рынке / О. В. Никишина. – Одесса : ИПРЭЭИ НАН Украины, 2007. – С. 178-187.
3. Амбросов В. Экспорт зерновых и ценовые тенденции / В. Амбросов, В. Онегина // Экономика Украины. – 2005. – № 1. – С. 73-79.
4. Нивьевский О. Зерно и зеро : [Электронный ресурс] / О. Нивьевский // Эксперт-Украина : электрон. журн. – 2005. – № 31 (34). – Режим доступа : <http://www.expert.ru>.
5. Вовк В. Сертификация органического сельского хозяйства в Украине: современное состояние, перспективы, стратегия на будущее : [Электронный ресурс] / В. Вовк // Агрообзор: овощи и фрукты : информ. проект. – Режим доступа : <http://www.lol.org.ua>.

Пенькова І.В., Глєбова А.С.**УДК 330****ІНСТИТУЦІЙНИЙ БАЗИС СОЦІАЛЬНОЇ ДОВІРИ**

Актуальність. Стрімкий розвиток процесів у світовому господарстві неминуче призводить до загострення конкуренції в соціально-економічній сфері. Економіка стає інноваційною, тому усе більш затребувані нові знання, нові технології навчання і обміну знаннями. Парадоксальним чином, загострення конкуренції веде до появи нових різноманітних форм співпраці між людьми і організаціями. У відповідь на вказані виклики сучасної цивілізації стали активно розвиватися нові організаційні форми - мережі, співтовариства, альянси, віртуальні фірми і інші види координації діяльності агентів, що займають проміжне положення між ринком і підприємствами.

Нові організаційні форми співпраці базуються на сучасних комп'ютерних технологіях, Інтернеті і сучасних засобах зв'язку (ІКТ). Проте, успішне функціонування нових організаційних форм співпраці вимагає не лише умілого використання ІКТ, ще важливіше з урахуванням довіри знайти правильне вирішення широкого спектру соціальних, економічних, правових і психологічних проблем, що виникають в процесі спільної діяльності. Кардинальна переоцінка ролі знань в сучасній економіці вимагає нових походів до процесів навчання, обміну знаннями, створенню нових знань, оскільки відбуваються помітні зрушення у філософії бізнесу і культурі менеджменту, з'являються нові підприємницькі стратегії і механізми координації, і помітно міняється мотивація співробітників.

Огляд наукових публікацій і постановка проблеми. Проблеми функціонування соціальної довіри в суспільстві і в економіці вчені досліджують з різних боків. Так, Нобелівський лауреат Ф.Хайек писав, що економіст, який залишається лише економістом, швидше за все з часом стане перешкодою, якщо не потенційною небезпечкою для дослідницької роботи [1, с. 141]. В.Лукін аналізує культурологічні і інституційні моделі політичної довіри в сучасному громадянському суспільстві [2], Д.Черкашина вважає, що споживач став частіше довіряти негативним чуткам про компанію [3], В.Куліков і В.Роїк оцінюють соціальну політику як пріоритет, а соціальна довіра посідає тут провідне місце [4]. Тому, включення до значимих феноменів, що визначають ефективність господарського порядку, груп спеціальних інтересів, соціальної довіри представляється не лише актуальним, але і необхідним.

Тобто визначена актуальність окресленої проблеми статті надає підстав сформулювати *мету* дослідження, що пропонується як дослідження і визначення характерних рис інституційного базису соціальної довіри. Така мета передбачає вирішення наступних *завдань*:

аналіз теоретичних підходів в інституційних дослідженнях до соціальної довіри;

визначення спільностей і розбіжностей в теоретичних підходах з метою формування концепції інституційного базису соціальної довіри.

Основний матеріал дослідження. Інституціоналізація взаємодій на основі довіри, здійснювана у рамках громадянської культури, що формується, створює умови для розгортання відповідного процесу міжпоколенчеської трансмісії позитивних (чи негативних) диспозицій через механізми дифузної соціалізації. Концепція соціалізації, будучи багато в чому прерогативою культурологічних теорій мікрорівнів довіри, застосовується для обґрунтування тези про складність і багатоваріантність ефектів дії культури на процес формування в особі довіри, здійснюваної через соціалізацію. Ефекти розбіжностей в ступені довіри на індивідуальному рівні зв'язуються з особливостями соціалізації особи, обумовленими відмінностями підлоги, віку, освіти, доходу сім'ї та ін., а також індивідуальним життєвим досвідом кожної людини [2].

Досить аргументовано це положення доводять статистичні дані. В Україні в 2011 році значимо знизилася довіра до влади, спостерігається тенденція зниження довіри і до інших інститутів. Серед громадських інститутів, забезпечені споживачі довіряють більшою мірою громадським організаціям (32%), ЗМІ (30%) і бізнесу (28%), ніж влада (15%). Респонденти 35-55 років менше довіряють як державній владі, так і бізнесу. Якщо серед молоді не довіряють бізнесу 36%, то серед старшої вікової групи більше половини - 53%. На тлі зниження довіри до бізнесу в 2011 році рівень підтримки державного контролю над бізнесом залишається стабільним: 51% опитаних в 2011. Намітилася цікава тенденція: усередині групи незгодних з посиленням державного контролю над бізнесом доля що не довіряють бізнесу виросла з 22% в 2009 до 34% в 2011 р. Тобто люди усвідомлюють необхідність контролю над бізнесом, але не довіряють цю функцію